

Wstęp do nauki **prawa**

MATERIAŁY DO REALIZACJI SCENARIUSZA

Opracowanie na zlecenie
Ośrodka Rozwoju Edukacji w Warszawie
przez
Agnieszkę Świderek

listopad 2013 r.

I.

Przyporządkuj dziedziny prawa do właściwej gałęzi prawa:

- a. PRAWO CYWILNE
- b. PRAWO PRACY
- c. PRAWO KARNE
- d. PRAWO HANDLOWE
- e. TRAKTAT O UNII EUROPEJSKIEJ
- f. PRAWO AUTORSKIE
- g. PRAWO KONSTYTUCYJNE
- h. KONWENCJA NARODÓW ZJEDNOCZONYCH O PRAWIE MORZA
- i. PRAWO PODATKOWE

<p>I. PRAWO PUBLICZNE</p> <p>II. PRAWO PRYWATNE</p> <p>III. PRAWO MIĘDZYNARODOWE</p>

II.

Wskaż prawdziwe twierdzenie/a:

- a. Norma prawna jest zawsze ujęta w obrębie jednego paragrafu.
- b. Norma prawna to najmniejszy, stanowiący sensowną całość element prawa.
- c. Norma prawna to najmniejszy element tekstu prawnego.
- d. Norma prawna jest regułą postępowania.

III.

Z czego składa się tytuł aktu prawnego? Wskaż prawidłowe elementy spośród podanych poniżej.

publikator – określenie rodzaju aktu prawnego – preambuła – data wydania
– przedmiot regulacji

IV.

Opisz normę prawną wynikającą z poniżej zacytowanych przepisów prawnych.

Wskaż hipotezę, dyspozycję i sankcję.

art. 270 § 1. Kodeksu karnego

Kto, w celu użycia za autentyczny, podrabia lub przerabia dokument lub takiego dokumentu jako autentycznego używa, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

HIPOTEZA	
DYSPOZYCJA	
SANKCJA	

art. 9b. ustawy – Karta Nauczyciela

1. Warunkiem nadania nauczycielowi kolejnego stopnia awansu zawodowego jest spełnienie wymagań kwalifikacyjnych (...), odbycie stażu (...) zakończonego pozytywną oceną dorobku zawodowego nauczyciela (...) oraz:

- 1) w przypadku nauczyciela stażysty - uzyskanie akceptacji komisji kwalifikacyjnej po przeprowadzonej rozmowie;
- 2) w przypadku nauczyciela kontraktowego - zdanie egzaminu przed komisją egzaminacyjną;
- 3) w przypadku nauczyciela mianowanego - uzyskanie akceptacji komisji kwalifikacyjnej po dokonaniu analizy dorobku zawodowego nauczyciela i przeprowadzonej rozmowie.

2. Komisje kwalifikacyjne lub egzaminacyjne (...) przeprowadzają odpowiednio postępowania kwalifikacyjne lub egzaminacyjne na wniosek nauczyciela skierowany odpowiednio do dyrektora szkoły lub właściwego organu (...).

3. Nauczycielom, którzy złożą wnioski o podjęcie odpowiednio postępowania kwalifikacyjnego lub egzaminacyjnego (...) właściwy organ (...) wydaje decyzję o nadaniu lub o odmowie nadania stopnia awansu zawodowego (...).

HIPOTEZA	<i>Kto jest adresatem normy? Do jakich okoliczności norma ma zastosowanie?</i>
DYSPOZYCJA	<i>Jakie zachowanie jest nakazane/zakazane przez normę? Co trzeba zrobić, aby uczynić zadość wymaganiom normy?</i>
SANKCJA	<i>Jakie konsekwencje niesie za sobą niezastosowanie się do dyspozycji normy?</i>

CZYNNOŚCI PRAWNE – sprzedaż nieruchomości

art. 60 Kodeksu cywilnego

Z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych, wola osoby dokonującej czynności prawnej może być wyrażona przez każde zachowanie się takiej osoby, które ujawnia jej wolę w sposób dostateczny (...).

art. 158 Kodeksu cywilnego

Umowa zobowiązująca do przeniesienia własności nieruchomości powinna być zawarta w formie aktu notarialnego.

art. 73 § 2 Kodeksu cywilnego

Jeżeli ustawa zastrzega dla czynności prawnej inną formę szczególną [*niż forma pisemna*], czynność dokonana bez zachowania tej formy jest nieważna. (...)

HIPOTEZA	<i>Kto jest adresatem normy? Do jakich okoliczności norma ma zastosowanie?</i>
DYSPOZYCJA	<i>Jakie zachowanie jest nakazane/zakazane przez normę? Co trzeba zrobić, aby uczynić zadość wymaganiom normy?</i>
SANKCJA	<i>Jakie konsekwencje niesie za sobą niezastosowanie się do dyspozycji normy?</i>

V. Wyjaśnij znaczenie poniższych pojęć i odpowiedz na pytania.

1. Subsumpcja to...
2. Wykładnia prawa to...
3. Kto dokonuje subsumcji?
4. Kto dokonuje wykładni prawa?

VI.

Przeczytaj fragment rozmowy Krzysztofa Sobczaka z prof. Ewą Łętowską. Wykorzystując wiedzę ogólną i treść wywiadu, odpowiedz na poniższe pytania.

K.S.: „Andrzej Zoll (...) objął funkcję przewodniczącego Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego. Powołał go Prezes Rady Ministrów, a Minister Sprawiedliwości ogłosił przy okazji, jakie to poważne zadania stoją przed Komisją i jak poważnie będą traktowane jej projekt i opinie. A po paru miesiącach, po głośnym zabójstwie policjanta na warszawskiej Woli, w ciągu kilku tygodni wprowadzono istotne zmiany w kodeksie karnym (...) mimo wyraźnie negatywnej opinii Komisji.

E.Ł.: Jest więc odpowiedź (...) co znaczy wola polityczna wobec poglądu opartego na wiedzy.

Nie pomogą, jeśli jest tzw. wola polityczna.

Właśnie. (...) Swego czasu byłam członkiem Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego i zrezygnowałam, ponieważ widziałam sabotowanie prac Komisji przez pewne struktury ministerstwa.

(...) członkowie komisji od prawa cywilnego mają złote życie i doskonałe warunki do pracy w porównaniu do kolegów z komisji od prawa karnego, wokół której są ciągle jakieś napięcia. (...) Prawo cywilne nie nadaje się do telewizji, nie można nim epatować gawiedzi.

A na prawie karnym każdy się zna i każdy myśli, że im ostrzej tym lepiej. Sukcesami, a raczej „sukcesami” z dziedziny prawa karnego łatwiej się pochwalić. Można populistycznie poklaskać.

Malo kto rozumie, na czym polegają zmiany w prawie cywilnym, i w telewizji trudno o tym dyskutować. A gdy premier powie, że będzie kastrował pedofilów, to wyobrażenia publiczności się rozpala. I w telewizji można z tego zrobić show.

I to jest fatalne. Powinniśmy się temu przeciwstawiać (...).

Może trzeba do tego dołożyć jakiś rodzaj marketingu – solenny manifest przełożyć na ludzki język i nauczyć się o nim mówić w popularnych mediach.

Jeśli chcemy, by nasz głos był słyszalny, tak właśnie trzeba postępować (...).

Będzie z tego jakiś postęp?

Tak. Tylko niesłuchanie powolny. Niesłuchanie trudny. To, o czym

rozmawiamy, to problem pozytywistycznego tworzenia kultury prawnej. To po prostu powolny proces. Ale dostrzegam symptomy poprawy. Trzeba, tak, jak w powieści *Hrabia Monte Christo*: czekać i mieć nadzieję.

Sobczak K., *Rzeźbienie państwa prawa 20 lat później*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2012.

1. W jaki sposób wola polityczna wpływa na tworzenie prawa?
2. Dlaczego prawo karne można łatwo wykorzystywać w celach populistycznych?
3. Co dziennikarz proponuje prawnicze jako środek do przeciwdziałania populistycznemu wykorzystywaniu prawa? Dlaczego?
4. Czym jest kultura prawna? Dlaczego jej tworzenie jest problematyczne?

VII.

Przeczytaj fragment wyroku Trybunału Konstytucyjnego. Wykorzystując wiedzę ogólną i zacytowaną treść orzeczenia, odpowiedz na poniższe pytania.

W 2002 r. Grzegorz Kołodko podjął działania mające na celu szybkie i skuteczne opanowanie kryzysu finansów publicznych. G. Kołodko był pomysłodawcą projektu ustawy dotyczącej sfery podatkowej, której ideą było darowanie podatnikom zatajonych należności podatkowych, w zamian za przyznanie się i dokonanie wpłaty części ujawnionych oszustw podatkowych. Omawiany projekt przyjął formę ustawy. W związku z wątpliwościami różnych środowisk ustawa została skierowana do Trybunału Konstytucyjnego celem

zbadania jej zgodności z Konstytucją RP. Wyrokiem z dnia 20.11.2002 r., K 41/02, Trybunał orzekł niezgodność ustawy z Konstytucją RP.

Przeczytaj poniższe fragmenty tego orzeczenia i odpowiedz na pytania.

**Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 listopada 2002 r.,
sygn. akt K 41/02**

I.

„Trybunał Konstytucyjny podkreśla, że powołane we wniosku wzorce kontroli konstytucyjnej są zespołami zasad i wynikających z nich konsekwencji, nie tylko wyrażonych wprost w treści przepisów, ale także będących dorobkiem interpretacyjnym Konstytucji (*acquis constitutionnel*). Ocena zgodności z danym wzorcem opiera się więc nie tylko na dosłownym brzmieniu powołanego przepisu, ale bierze również pod uwagę ów dorobek doktryny i orzecznictwa konstytucyjnego, musi bowiem uwzględnić pełny kontekst konstytucyjny rozstrzyganych problemów.”

II.

„Trybunał Konstytucyjny uważa również za celowe zwrócenie uwagi na szczególny charakter kontroli prewencyjnej ustaw. Otóż, oceniając konstytucyjność ustawy już obowiązującej, Trybunał dysponuje nie tylko jej tekstem, ale także informacjami o jej funkcjonowaniu w praktyce; często dopiero praktyka stosowania aktu normatywnego ujawnia jego sprzeczność z Konstytucją, zwłaszcza, gdy na skutek wieloznaczności przepisu dochodzi do istotnych rozbieżności w jego interpretacji. Dokonując kontroli prewencyjnej Trybunał nie posiada wiedzy o skutkach zastosowania ustawy. Właśnie z tego faktu wynika obowiązek wyjątkowo starannej i wnikliwej analizy tekstu ocenianej ustawy i sformułowania jej poszczególnych przepisów. Trybunał musi bowiem wykazać wysoki stopień przeczności i przewidzieć ewentualne problemy, jakie mogą się pojawić po wejściu w życie ustawy. Wymaganie pogłębionej i wszechstronnej analizy jest uzasadnione tym bardziej w odniesieniu do regulacji, które - jak oceniana ustawa - wprowadzają do systemu prawa polskiego nadzwyczajne, nieznane dotychczas instytucje prawne. Analiza powinna w szczególności uwzględniać fakt, że niejasność i wieloznaczność przepisów takiego aktu, w razie jego wejścia w życie, wyzwolić może i musi wielokierunkowość interpretacji i - w konsekwencji - doprowadzić do arbitralności rozstrzygnięć.”

III.

„(...) niejasność przepisu w praktyce zwykle oznacza niepewność sytuacji prawnej adresata normy i pozostawienie jej ukształtowania organom stosującym prawo; z kolei zróżnicowanie indywidualnych rozstrzygnięć pociąga za sobą postrzeganie prawa jako niesprawiedliwego i utratę zaufania obywateli do państwa.”

IV.

„(...) naruszeniem Konstytucji jest stanowienie przepisów niejasnych, wieloznacznych, które nie pozwalają obywatelowi na przewidzenie konsekwencji

prawnych jego zachowań (...). Z zasady określoności wynika, że każdy przepis prawny powinien być skonstruowany poprawnie z punktu widzenia językowego i logicznego - dopiero spełnienie tego warunku podstawowego pozwala na jego ocenę w aspekcie pozostałych kryteriów (...),

v.

„(...) Trybunał Konstytucyjny stwierdza, że wyrażenie tej myśli (...) powinno nastąpić w języku, którym posługują się już obowiązujące akty normatywne, za pomocą terminów o znaczeniu utrwalonym w języku prawniczym. Jest to podstawowy warunek zrozumiałości przepisu i skonstruowania normy prawnej na jego podstawie.”

vi.

„(...) swoboda w kształtowaniu (...) treści prawa podatkowego jest w swoisty sposób równoważona istnieniem po stronie ustawodawcy obowiązku szanowania proceduralnych aspektów zasady demokratycznego państwa prawnego, a w szczególności szanowania zasad poprawnej legislacji" (...). W sprzeczności z tymi zasadami pozostają takie sformułowania ustawy, które - na skutek niejasności i braku precyzji - ustalenie zakresu podmiotowego i przedmiotowego przepisów w praktyce pozostawiają organom stosującym przepisy prawa podatkowego. (...)”.

Pracując z tekstem wyroku Trybunału Konstytucyjnego, odpowiedz na pytania:

1. Co to jest *acquis constitutionnel*? (akapit I)
2. Jakie ustawy podlegają kontroli prewencyjnej sprawowanej przez Trybunał Konstytucyjny? (akapit II)
3. Co Trybunał Konstytucyjny bierze pod uwagę, badając konstytucyjność ustaw już obowiązujących? Podaj dwa kryteria. (akapit II)
4. Dlaczego Trybunał Konstytucyjny bierze pod uwagę praktykę stosowania ustawy? (akapit II)
5. Co wpływa na różnicowane sposoby interpretacji przepisów prawnych? Podaj dwie takie cechy. (akapit II)
6. Na czym polega zagrożenie związane z występowaniem arbitralności rozstrzygnięć? (akapit II i III)
7. Co wynika z zasady określoności przepisów prawa? (akapit IV)
8. Jakim językiem powinien posługiwać się prawodawca, tworząc nowe akty prawne? (akapit V)
9. Wymień dwie zasady poprawnej legislacji. (akapit VI)

VIII.

Przeczytaj fragment artykułu niemieckiego prawnika i filozofa Gustawa Radbrucha (1878-1949) „Ustawowe bezprawie i ponadustawowe prawo”.

Wykorzystując wiedzę ogólną i zacytowaną treść artykułu, odpowiedz na poniższe pytania.

„Konflikt między sprawiedliwością i bezpieczeństwem prawnym należałoby rozwiązać w ten sposób, ażeby prawo pozytywne zagwarantowane przez ustawodawstwo i władzę państwową miało pierwszeństwo również i wtedy, gdy treściowo jest niesprawiedliwe i niecelowe, chyba, że sprzeczność ustawy pozytywnej ze sprawiedliwością osiągnie taki stopień, że ustawa, jako *>prawo niesprawiedliwe<* powinna ustąpić sprawiedliwości.

(...) tam, gdzie równość będąca rdzeniem sprawiedliwości odrzucana jest świadomie przy stosowaniu prawa pozytywnego, tam trudno jest mówić, że ustawa jest jedynie prawem niesprawiedliwym, gdyż traci ona w ogóle naturę prawa.

(...) przekonanie *>ustawa jest ustawą<* obozwładniło prawników i uczyniło ich bezbronnymi wobec ustawy o treści samowolnej i zbrodniczej (...).”

1. Zdaniem filozofa prawo pozytywne (np. ustawy, rozporządzenia) należy przestrzegać tylko, gdy spełnia jeden warunek. Jaki?
2. Czy w przekonaniu filozofa sądy i organy administracji są zobowiązane do bezrefleksyjnego stosowania każdej normy prawnej?
3. Czy filozof uznałby za prawo:
 - a. Zakaz odurzania ryb alkoholem?
 - b. Zakaz koszenia trawy w niedzielę?
 - c. Nakaz pozbawienia osób niezameldowanych w Warszawie majątku nieruchomego (np. działki, lokale mieszkalne) położonego na terenie tego miasta?
 - d. Nakaz użycia broni wobec osób przechodzących na czerwonym świetle?
4. Jak filozof zinterpretowałby pojęcia:
 - a. sprawiedliwość
 - b. bezpieczeństwo prawne

Wstęp do nauki prawa

- c. prawo
- d. prawo niesprawiedliwe

5. Zaznacz twierdzenia prawdziwe.

Zdaniem filozofa:

- a. Jeśli norma prawna w drastyczny sposób łamie podstawowe normy moralne, to i tak należy jej przestrzegać.
- b. Naganne motywacje ustawodawcy pozbawiają wydane przez niego akty przymiotu prawa.
- c. Sądy i organy administracji powinny stosować przepisy prawne, niezależnie od tego, czy mają one nieludzki charakter.

6. Czy potrafisz podać przykład z historii, gdy zastosowano tzw. *formułę Radbrucha* („prawo rażąco niesłuszne nie jest prawem”)?